ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 1, številka 2, junij 1997 · ISSN 1408-2969

PREVODI IN ŠTUDIJE

Lewis Carroll

Kaj je želva rekla Ahilu?

prevedel Danilo Šuster

Citiranje: Lewis Carroll, »Kaj je želva rekla Ahilu?«, *Analiza: časopis za kritično misel* 1, št. 2 (1997): 67–70.

Prevod. Licenca Creative Commons, ki velja za arhiv revije, za prevode ne velja; pravice izvirnika pripadajo njegovim imetnikom.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

Lewis Carroll
prevedel Danilo Šuster

KAJ JE ŽELVA REKLA AHILU?[1]

Ahil je prehitel želvo in se udobno usedel na njen hrbet.

"Torej si le prišel do konca najinega dirkališča," je rekla želva. "Čeprav *je* sestavljeno iz neskončnega zaporedja razdalj? Mislila sem, da je nek pametnjakovič dokazal, da je to neizvedljivo."

"To je *mogoče* izvesti," je rekel Ahil. "To *je bilo* izvedeno! *Solvitur ambulando*. Glej, razdalje so se stalno *manjšale*, torej ..."

"Kaj pa, če bi se stalno *povečevale*?" ga je prekinila želva. "Kaj pa potem?"

"Potem pa mene ne bi bilo *tukaj*," je Ahil skromno odvrnil, "in ti bi v tem času nekajkrat obkrožila svet!"

"Ti me razvajaš, pravzaprav me boš *razvaljal*," je rekla želva, "precej težak *si*, o tem *ni* dvoma! Poslušaj, ali te zanima izvedeti nekaj o dirkališču, za katerega večina ljudi meni, da lahko doseže njegov konec v dveh ali treh korakih, čeprav gre *dejansko* za neskončno število razdalj, pri čemer je vsaka daljša od predhodne?"

"Zelo rad!" je rekel grški vojščak in iz svoje čelade (le malo grških vojščakov je tiste dni imelo *žepe*) potegnil ogromno beležnico in svinčnik. "Začni! In govori *počasi*, lepo te prosim! *Stenografiranja* še niso iznašli!"

"Ta čudoviti Evklidov Prvi izrek," je želva sanjavo zamrmrala. "Ali občuduješ Evklida?"

"Strastno! Kolikor je pač *mogoče* občudovati razpravo, ki še nekaj stoletij ne bo objavljena!"

"Dobro, oglejva si delček dokaza za Prvi izrek - samo *dva* koraka in zaključek, ki iz njiju sledi. Zapiši si jih v svojo beležnico. In, da bi lahko o njih udobno razpravljala, jih poimenujva *A*, *B* in *Z*:

(*A*) Stvari, ki so enake istemu, so enake druga drugi.
(*B*) Dve stranici tega trikotnika sta stvari, ki sta enaki druga drugi.
(*Z*) Dve stranici tega trikotnika sta enaki druga drugi.

[1] "What the tortoise said to Achilles", prevedeno po *The Penguin Complete Lewis Caroll*, Penguin Books 1988, str. 1104-1108.

Mislim, da bodo Evklidovi bralci sprejeli, da *Z* logično sledi iz *A* in *B*, torej *mora* tisti, ki sprejme *A* in *B* kot resnično, sprejeti tudi *Z* kot resnično?"

"Brez dvoma! Tudi najmanjši otrok v srednji šoli - brž ko bodo srednje šole iznašli, kar se bo zgodilo šele čez dva tisoč let - bo *to* sprejel."

"In če kak bralec še *ni* sprejel *A* in *B* kot resnično, lahko, mislim, še vedno sprejme *zaporedje* za *veljavno*?"

"Brez dvoma bi tak bralec lahko obstajal. Lahko bi dejal: ?Kot resnično sprejemam hipotetično propozicijo, če sta *A* in *B* resnična, tedaj mora biti *Z* resnično, toda jaz *ne* sprejemam *A* in *B* kot resnično.? Za takega bralca je bolje, da se loti žogobrca in opusti Evklida."

"In ali ni mogoče, da bi obstajal *tudi* bralec, ki bi rekel ?Kot resnično sprejemam *A* in *B*, vendar *ne* sprejemam hipotetične propozicije??"

"Seveda bi lahko obstajal. Tudi *zanj* bi bilo bolje, da se loti žogobrca."

"In *nobeden* od teh dveh bralcev," je nadaljevala želva, "še *ni* logično prisiljen, da sprejme *Z* kot resnično?"

"Prav zares," je pritrdil Ahil.

"V redu, obravnavaj *mene* kot bralca *druge* vrste in me prisili, logično, da sprejmem *Z* kot resnično."

"Želva, ki igra nogomet, bi bila ..." je začel Ahil,

"... seveda nekaj posebnega," ga je želva hlastno prekinila. "Naj te to nikar ne skrbi. Vzemiva najprej *Z* in potem nogomet!"

"Prisiliti te moram, da sprejmeš *Z*, ali ne?" je rekel Ahil zamišljeno. "In tvoje sedanje stališče je, da sprejemaš *A* in *B*, *ne* sprejemaš pa hipotetične propozicije ..."

"Imenujva jo *C*," je rekla želva.

"... torej ne sprejemaš:

(*C*) Če sta *A* in *B* resnična, tedaj mora biti *Z* resnično."

"Ja, takšno je moje sedanje stališče," je rekla želva.

"Torej te moram prositi, da sprejmeš *C*."

"To bom storila," je rekla želva, "takoj, ko si boš zapisal *C* v svojo beležnico. Kaj vse pa je že v njej?"

"Samo nekaj zaznamkov," je rekel Ahil, medtem ko je živčno obračal liste, "zaznamkov o bitkah, v katerih sem se posebej odlikoval!"

"Kar precej praznih listov je še, kot vidim!" je želva prešerno opomnila. "*Vse* bova potrebovala!" (Ahil je zadrhtel.) "Zapiši kot narekujem:

(*A*) Stvari, ki so enake istemu, so enake druga drugi.
(*B*) Dve stranici tega trikotnika sta stvari, ki sta enaki druga drugi.
(*C*) Če sta *A* in *B* resnična, tedaj mora biti *Z* resnično.

(*Z*) Dve stranici tega trikotnika sta enaki druga drugi."

"Imenovati bi jo morala *D* in ne *Z*," je rekel Ahil. "Saj pride *takoj* za ostalimi tremi. Če sprejmeš *A* in *B* in *C*, tedaj *moraš* sprejeti *Z*."

"In zakaj bi *morala*?"

"Zato, ker iz njih *logično* sledi. Če so *A* in *B* in *C* resnični, tedaj *mora* biti resnično, da *Z*. Saj *temu* menda ne oporekaš?"

"Če so *A* in *B* in *C* resnični, tedaj *mora* biti resnično, da *Z*," je želva zamišljeno ponovila. "To je *nova* hipotetična sodba, mar ne? In če ne bi uvidela njene resnice, bi lahko sprejela *A* in *B* in *C* in še *vedno* ne sprejela *Z*, ali ne?"

"Lahko," je priznal odkritosrčni junak, "čeprav bi bila takšna zabitost res nekaj izrednega. Pa vendar, to je *mogoče*. Zato te prosim, da sprejmeš tudi to novo hipotetično sodbo."

"Zelo dobro. Sprejmem, takoj, ko jo zapišeš. Imenujva jo:

(*D*) Če so resnični *A* in *B* in *C*, tedaj mora biti *Z* resnično.

Ali si jo uvrstil v svojo beležnico?"

"*Sem*!" je Ahil veselo vzkliknil in spravil svinčnik v puščico. "In končno sva prispela do konca tega dirkališča. Zdaj, ko si sprejela *A* in *B* in *C* in *D*, *seveda* sprejemaš tudi *Z*."

"Kaj res?" je želva nedolžno vprašala. "Naj bo to povsem jasno. Sprejemam *A* in *B* in *C* in *D*. Recimo, da še *vedno* zavračam *Z*?"

"Potem te bo logika zagrabila za goltanec in te *prisilila*, da sprejmeš *Z*!" je Ahil zmagoslavno odvrnil. "Logika bi ti rekla: ?Ne moreš si pomagati. Ko si enkrat sprejela *A* in *B* in *C* in *D*, potem *moraš* sprejeti *Z*!? Kot vidiš, nimaš nobenega izbora."

"Karkoli mi *logika* zapoveduje, to je vsekakor vredno, da *zapišemo*," je rekla želva. "Zapiši, prosim, v svoji beležnico. To bova imenovala:

(*E*) Če so resnični *A* in *B* in *C* in *D*, tedaj mora biti *Z* resnično.

Dokler *tega* ne sprejmem, mi seveda še ni treba sprejeti *Z*. Ta korak je, kot vidiš, nujen."

"Vidim," je rekel Ahil s pridihom otožnosti v svojem glasu.

Pripovedovalec, ki je imel nujen opravek na banki, je na tem mestu moral zapustiti srečni par. Nanju je spet naletel šele čez nekaj mesecev. Ahil je še vedno sedel na hrbtu trdožive želve in še vedno pisal v svojo beležnico, ki je bila videti že skoraj polna. Želva je pravkar rekla: "Ali si zapisal zadnji korak? Če se nisem uštela, je to korak številka tisoč in ena. Še nekaj milijonov jih sledi. In ali mi dovoliš, glede na poučnost te zgodbe za logike v 19. stoletju, da uporabim besedno

igro svoje sestrične Ponarejene želve iz tistega obdobja in dopustiš, da te preimenujejo v Tistega-ki-nas-je-naučil[2]?"

"Kakor želiš!" je odgovoril utrujeni vojščak z obupanim glasom in si zakopal obraz v dlani. "Vendar moraš *ti* sprejeti besedno igro, ki je Ponarejena želva ni nikdar izrekla, in dovoliti, da te poimenujejo Tista-ki-teži[3]!"

[2]V angleščini "Taught-Us", kar se izgovarja podobno kot "Tortoise" (želva); avtor namiguje na besedno igro, ki jo uporablja Ponarejena želva v 9. poglavju njegovega dela "Alice v čudežni deželi", op. prev.

[3]V angleščini "A Kill-Ease", kar se izgovarja podobno kot "Achilles" (Ahil); op. prev.